

Aan de voorzitter en de leden van de commissie SZW in de Tweede Kamer Der Staten Generaal

Per mail gestuurd

CC: demissionair minister van SZW, Mevr. Van Gennip
interdepartementale projectgroep IPA

Datum

6 mei 2024

Ons Kenmerk

24-054 PB/KB/ae

Betreft/ Onderwerp

Vergadering over Arbeidsmigratie, 16 mei

Geachte Kamerleden,

Op 16 mei a.s. houdt uw commissie een vergadering over arbeidsmigratie. In deze brief wilde FNV u diverse suggesties meegeven om mee te nemen in uw discussie tijdens uw commissievergadering.

Inleiding.

Arbeidsmigratie onder slechte werk- en woonomstandigheden is niet alleen slecht voor arbeidsmigranten, maar ook voor de gehele samenleving. Een stapel adviezen aan de regering en onderzoeksrapporten van gezaghebbende onderzoekers tonen dat het geen profijt voor de Nederlandse samenleving oplevert. Alleen de ondernemers in de betreffende sectoren worden er rijk van. De FNV vindt het vooral verschrikkelijk hoe de arbeidsmigranten er zelf onder lijden, dat is Nederland onwaardig.

De FNV is van mening dat arbeidsmigranten onder precies gelijke arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden moeten kunnen werken en leven als ieder ander. Kwaliteit van de arbeid en eerlijke arbeidsverhoudingen is voor de FNV dan ook essentieel. Daarvan is in werkelijkheid geen sprake. Na doorgeschoten flexarbeid hebben we nu te maken met doorgeschoten arbeidsmigratie. Roemers rapport *Geen Tweederangsburgers*, uit 2020, heeft aan het licht gebracht dat hele bedrijfstakken verdienmodellen hanteren die leunen op zodanig slechte arbeidsvoorwaarden dat ze als arbeidsuitbuiting moeten worden beschouwd. De misstanden ten aanzien van de laagbetaalde intra-EU werknemers in sectoren als de land- en tuinbouw, vleesverwerkende industrie en de bouw zijn door de totstandkoming van dit rapport redelijk goed gedocumenteerd.

Dat geldt minder voor de groeiende groep derdelanders die in Nederlandse bedrijven opduiken en vaak onder net zo abominabele, tot nog veel ergere arbeidsomstandigheden werken. Deze groep werkenden is grotendeels onzichtbaar en de kwetsbaarheid vangt al aan in de fase waarin de arbeidsmigranten in de herkomstlanden worden geworven.

De constructies die worden bedacht om te concurreren op loonkosten volgen elkaar snel op. In laagbetaalde productiebanen zien we veelal mensen die via ingewikkelde constructies ingeleend worden. We zien grensoverschrijdende in-, uit- en doorleencconstructies om cao's te ontduiken, loonkosten laag te houden, mensen snel te vervangen en verantwoordelijkheden weg te organiseren. Er zijn nauwelijks nog mensen die rechtstreeks in dienst genomen worden en een duurzame werkrelatie opbouwen. Terwijl het werk wel structureel is en er overal geroepen wordt dat er tekorten zijn.

Er heeft zich een uitdijende arbeidsmigratie-industrie ontwikkeld waarin arbeidsmigranten de melkkoe zijn en een speelbal voor de partijen die er flink aan verdienen. Wervers, uitzenders, inleners en huisvesters; allemaal verdienen ze flink over de ruggen van arbeidsmigranten. FNV komt voor arbeidsmigranten op en zegt: arbeidsmigranten zijn geen handelswaar! Iedereen die hier werkt, moet volgens de Nederlandse wet en CAO betaald worden. En vooral naar Nederlandse waarden en normen. Dat begint met een contract bij de partij voor je wie je het werkt doet, zonder omwegen of ondoorzichtige constructies. Er is geen enkele reden om een derdelander een arbeidsovereenkomst te geven in Polen om uitsluitend in Nederland te werken.

FNV doet de volgende suggesties om terug te gaan naar de basis: fatsoenlijke banen en gelijke betaling en behandeling voor iedereen die in Nederland werkt, ongeacht afkomst:

1. Gelijke arbeidsvoorwaarden voor alle werkenden ongeacht de contractvorm.

Gelijkheid in arbeidsvoorwaarden én loonkosten, dat verzekert een eerlijk speelveld voor goede ondernemers. Arbeidsmigranten kunnen op verschillende manieren de Nederlandse arbeidsmarkt betreden en het EU-recht zorgt niet voor gelijkheid, maar creëert juist verschillen in hun behandeling. Werknemers die gebruik maken van hun recht op vrij verkeer mogen niet worden gediscrimineerd, en werknemers die door hun werkgever worden gedetacheerd juist weer wel. Voor de vele arbeidsmigranten die uitzendkracht zijn bepaalt de wet dat ze het inlenersloon moeten krijgen, dus hetzelfde loon als hun collega's, maar daar mag door diezelfde wet dan weer bij CAO van worden afgeweken. Die verwarring versterkt de macht van kwaadwillende werkgevers, die gewoon toepassen wat hen het beste uitkomt en een niet-onafhankelijke vakbond vinden die hun helpen dit prijsvoordeel op te strijken. Vaak ook nog eens door het gebruik van doorlening, contracting en achtereenvolgens gebruik van verschillende uitzendbureaus voor dezelfde arbeidsrelatie. Handhaving door de overheid en naleving door de vakbonden is te complex, duur en tijdrovend. Dat veroorzaakt onderlinge oneerlijke concurrentie op de prijs van de arbeid, die alle werkenden schaadt. In plaats van te zeggen: 'dat moet nou eenmaal van Europa (wat niet klopt) en het is zo ingewikkeld', moet de overheid samen met de vakbonden alles op alles zetten om die verschillen in ons land te corrigeren en gelijk te trekken.

Concrete suggestie voor Kamerleden:

Toets elk wetgevingsvoorstel dat arbeidsmigratie raakt aan het gelijkheidsbeginsel met betrekking tot contractsvorm. Betere handhaving en controle, vooral door UWV en de Belastingdienst van de administratie van detacheerders en arbeidsbemiddelaars en een strak

toezicht op de meldplicht van detachering en registratie van arbeidsmigranten biedt al veel meer handvatten. Zorg ervoor dat vakbonden en andere rechtshulpverleners laagdrempelig kunnen opkomen voor de rechten van arbeidsmigranten.

In het MLT-advies hebben de sociale partners hun handtekeningen gezet onder allerlei plannen om doorgeschooten flexarbeid voor alle werkenden in Nederland te bestrijden. Dat is dubbel en dwars nodig voor arbeidsmigranten want zij werken hyperflex.

2. Bestrijd onveilige arbeidsomstandigheden vooral op plekken waar veel arbeidsmigranten werkzaam zijn.

Arbeidsmigranten zijn voor hun veiligheid in grote mate afhankelijk van anderen. De Onderzoeksraad voor Veiligheid doet onderzoek met als doel de veiligheid van arbeidsmigranten in Nederland te verbeteren. De raad kan voortbouwen op onderzoek van de TU Delft in opdracht van het ministerie van SZW, waaruit bleek dat met name in de bouw en de landbouw grote veiligheidsproblemen bestonden. De veiligheidsinstructie was beperkt of door de arbeidsmigrant niet te verstaan, veiligheidstraining werd niet gedaan, en supervisie ontbrak.

Concrete suggestie voor Kamerleden:

Verzeker dat een arbeidsmigrant die geblesseerd raakt door een beroepsongeval of wordt getroffen door een beroepsziekte ook feitelijk alle benodigde zorg en uitkeringen ontvangt.

Het komt niet zelden voor dat een arbeidsmigrant gewoon wordt weggestuurd.

Een veilige werkplek is een grondrecht dat voor arbeidsmigranten niet wordt waargemaakt.

Vertrouw niet op het deels zelfregulerende karakter van onze

arbeidsomstandighedenwetgeving, maar ga proactief handhaven en voorlichten. Schrijf voor dat veiligheidsinstructies worden gegeven in een voor de werknemer begrijpelijke taal.

3. Huisvesting van arbeidsmigranten moet volledig onder de huurbescherming vallen.

De ministeries van SZW en BZK en de VNG zijn voortvarend te werk gegaan met de uitwerking in wet- en regelgeving van de aanbevelingen van Roemer waar het de huisvesting van arbeidsmigranten betreft. En toch melden de media nog dagelijks voorbeelden van zeer grove misstanden. De wet- en regelgeving kent namelijk wel het risico dat het een papieren tijger zal worden voor deze groep werkenden, omdat alles valt of staat met handhaving en naleving. Formeel zal straks na invoering van wetgeving zoals bijvoorbeeld de Wet Goed Verhuurderschap ook de huisvesting voor arbeidsmigranten onder de wet vallen, maar materieel is daarvoor een meer geïntegreerde beleidsbenadering gericht op deze groep noodzakelijk.

Concrete suggestie voor Kamerleden:

Om echt aan arbeidsmigranten gelijke rechtsbescherming en volledige huurbescherming tegen misstanden in hun huisvesting te verzekeren, moet een speciale doelgroepenregeling in de wetgeving worden opgenomen. Daaraan kunnen dan ook keurmerken en dergelijke worden verbonden, waaraan verplichte meldpunten worden gekoppeld. Gelijke behandeling zal altijd speciale aandacht vergen als het om kwetsbare niet mondigere groepen gaat. In plaats van een ingewikkelde papieren lappendeken moet een uniform systeem worden ontwikkeld, dat goed kan worden gehandhaafd en niet voor elke gemeente verschilt. Maatschappelijk gezien is huisvesting waarschijnlijk het meest in het oog springende onderwerp als het om arbeidsmigratie gaat. Om daar grip op te krijgen moet, voordat op grote schaal aan arbeidsmigranten wordt verhuurd veel sterker worden ingezet op bedrijfs- en sociaal

effectrapportages. Betrek de burgers er ook bij. In verschillende gemeenten zijn lokale initiatieven als de Stichting Bewonersbelangen arbeidsmigratie ontstaan. Ze doen niet lelijk over de arbeidsmigranten zelf, maar tonen zich solidair in hun standpunt dat iedereen slechter wordt van foute verdienmodellen. Ondersteun die initiatieven maar hou in de gaten dat het niet tot xenofobie en discriminerende uitingen leidt.

4. Handhaving, handhaving, handhaving!

Het belang van intensivering van handhaving ten aanzien van de huisvesting door gemeenten en wat betreft vestiging hier en daar ook de provincie is cruciaal.

Niet voor niets bestaat de interdepartementale werkgroep IPA die de uitvoering van de aanbevelingen van Roemer in Den Haag coördineert uit een veelheid van overheidsdiensten. SZW is penvoerder, maar BZK, J&V, de VNG die de gemeenten vertegenwoordigt, de provincies, zij doen allen minstens zo intensief mee op hun terreinen arbeid, wonen, belastingen en premies en migratie. In de uitvoering gaat om nog veel meer diensten zoals de Belastingdienst, UWV en SVB, de Arbeidsinspectie en uiteraard als het gaat om derdelanders ook de IND. Wat zou het een enorme boost voor de verbetering van de werk- en leefomstandigheden van arbeidsmigranten kunnen geven als al deze partijen hun handhavingsbevoegdheden voor deze doelstelling optimaal in zouden zetten!

Handhaving door de Arbeidsinspectie is breed en betreft natuurlijk de arbeidsomstandigheden, maar evenzeer de minimumloonwetgeving, inclusief de samenwerking en uitwisseling van gegevens met de paritaire nalevingsorganen als de SNCU. Ook speelt de dienst een belangrijke rol in de uitvoering van de Wet Arbeid Vreemdelingen. In gevallen van arbeidsuitbuiting en mensenhandel is de Arbeidsinspectie de eerste cruciale horde om te nemen. Nu binnenkort in het strafrecht de delictsomschrijving van arbeidsuitbuiting een eigen plek naast mensenhandel krijgt, hoopt de FNV dat de Arbeidsinspectie haar mogelijkheden voortvarender zal gaan benutten.

Voor handhaving van de sociale zekerheidswetgeving, waaraan ten aanzien van arbeidsmigranten de hand wordt gelicht kan het UWV een veel grotere rol spelen. Gedetacheerde arbeidsmigranten horen in hun eigen land sociaal verzekerd te blijven, maar in de praktijk is dat vaak niet het geval. De Europese rechter heeft onlangs geoordeeld dat het is toegestaan A1-verklaringen waar een luchtje aan zit buiten beschouwing te laten. Als de werkgever onder valse voorwendselen zo'n verklaring heeft gekregen, terwijl de arbeidsmigrant helemaal niet kan terugvallen op het sociale zekerheidssysteem van zijn land van herkomst, dan moet(en) de werkgever(s) vol worden aangeslagen volgens het Nederlandse stelsel. En dient de arbeidsmigrant uiteraard recht te krijgen op de bijbehorende uitkeringen. Hele ketens van frauderende ondernemers konden zich schuilhouden achter de bindende kracht van deze verklaringen om er straffeloos financieel voordeel uit te halen. Dit is precies wat foute verdienmodellen zo profijtelijk maakt.

De Belastingdienst past de ET-regeling toe. Vaak wordt die geassocieerd met kennismigranten, maar voor arbeidsmigranten heeft deze een bijzonder nare werking. In Nederland is een kluwen van regelingen en praktijken ontstaan die de lonen kunstmatig laag houdt. De prikkel is daarbij om de kosten zo hoog mogelijk te houden en daarmee het sociale-zekerheidsloon zo laag mogelijk. Met als doel om minder werkgeverspremies af te dragen. Dit leidt er in de praktijk toe dat voor een matras 100 euro per week berekend wordt. Fiscale regelingen moeten niet via werkgever lopen maar rechtstreeks tussen de werknemer en Belastingdienst plaatsvinden. De regeling wordt gebruikt om

dubbel te cashen door niet alleen zelf het belastingvoordeel te incasseren, maar ook dat van de arbeidsmigrant in te pikken.

Met intra-EU arbeidsmigratie heeft de IND niet veel van doen, maar dat geldt niet voor de werving van derdelanders. In de media hebben we al een paar lelijke voorbeelden van groepsgewijze werving die verkeerd afliep voor de werkenden gezien. Derdelanders kunnen via detachingsconstructies vanuit andere EU-lidstaten op de Nederlandse arbeidsmarkt komen, waarover zo meer, maar dat kan ook door middel van referenten. Waar dit toe kan leiden zien we bijvoorbeeld in de door de media onderzochte en goed gedocumenteerde casus betreffende Indonesisch zorgpersoneel bij de Zorggroep Drenthe. Een Nederlandse arbeidsbemiddelaar wilde een groep van zestig Indonesische verpleegkundigen naar Nederland halen en hier tewerkstellen. Omdat alleen erkende referenten bevoegd zijn een werkvergunning aan te vragen, werd hierbij Avans Hogeschool B.V. betrokken, de commerciële tak van deze onderwijsinstelling. In eerste instantie weigerde de IND de werkvergunningen, waarna de verzoeken in tweede instantie werden omgezet in een verblijfsverzoek vanwege studie. Doordat studenten uit niet-EU-landen op grond van hun studievizum gerechtigd zijn om naast 16 uur stage 16 uur te werken, kon de zorginstelling 32 uur per week van hun diensten gebruik maken zonder het bijpassende cao-loon over de volle werktijd te betalen.

Concrete suggestie voor Kamerleden:

De FNV roept dan ook op het ontwikkelen van een integrale aanpak, waarin al deze handhavingsmechanismen in lijn en samenhang met elkaar worden toegepast. De huidige interdepartementale organisatie laat zien hoe goed dat zou kunnen werken en dat de som der delen meer opbrengst kan opleveren dan de individuele bevoegdheden van de hierboven genoemde uitvoeringsdiensten.

5. Derdelanders.

In toenemende mate werken er derdelanders in Nederland. Een klein deel ontvangt een Nederlandse werkvergunning. Een groter deel wordt gedetacheerd (of schijngedetacheerd) via een andere EU-lidstaat. Derdelanders zijn in theorie beschermd tegen misbruik en hebben recht op gelijke behandeling op basis van een aantal richtlijnen en verordeningen, maar daar komt in de praktijk weinig van terecht. De realiteit waar we nu al dagelijks mee te maken hebben, is dat migranten uit derde landen die in de EU werken niet gelijk worden behandeld en te maken krijgen met uitbuiting en zelfs mensenhandel. Werknemers uit derde landen worden gerekruteerd in hun thuisland, misleid met valse beloften, betalen vaak grote bedragen aan wervingskosten en beginnen hun beroepsleven in de EU met hoge schulden, worden geconfronteerd met ondoorzichtige inhoudingen op hun loon, onregelmatige betaling, werken in onstabiele banen en leven geïsoleerd van de lokale gemeenschap. Wanneer misbruik wordt gerapporteerd, zijn er te weinig praktische mechanismen om arbeidsmigranten te beschermen en kwaadwillende werkgevers aan te pakken. Dit is het giftige speelveld dat werknemers uit andere delen van de wereld in de EU betreden. In het wegvervoer ziet FNV een trend dat chauffeurs uit Wit-Rusland en Oekraïne (die in dienst zijn van Oost-Europese werkgevers) worden vervangen door chauffeurs uit Centraal-Azië. Niet omdat chauffeurs uit Centraal-Azië beter gekwalificeerd zijn, maar simpelweg omdat ze nog goedkoper ingezet kunnen worden en makkelijker misbruikt worden door malafide werkgevers.

Onderdanen van derde landen die toegang krijgen tot één lidstaat, kunnen naar ieder andere EU-lidstaat worden gedetacheerd. Dit werkt regime shopping bij de gemakkelijkst toegankelijke lidstaat in

de hand. In beginsel geldt de toelating tot de arbeidsmarkt van één lidstaat niet voor andere EU-landen. Maar op grond van het vrij verkeer van diensten staat het een dienstaanbieder vrij om derdelanders met een verblijfs- en tewerkstellingsvergunning in de eerste lidstaat te detacheren naar een tweede lidstaat. Er zijn wel voorwaarden maar die worden niet nageleefd.

Concrete suggestie voor Kamerleden:

De Adviesraad migratie gaf in zijn advies 'Geen derderangsburgers' een aantal aanbevelingen over derdelanderdetachering die FNV graag integraal overneemt:

1. Rem de race naar de bodem af door flexibilisering arbeidsmarkt intensiever aan te pakken. Sluit flexibele arbeidsovereenkomsten - zoals detachering van arbeidsmigranten - uit in sectoren waar veel misstanden voorkomen;
2. Pak malafide werkgevers harder aan en intensiveer de handhaving. Zorg dat er grote consequenties zijn voor werkgevers die gedetacheerde arbeidsmigranten benadelen zoals hogere boetes;
3. Versterk de positie van gedetacheerde arbeidsmigranten. Breid de wettelijke ketenaansprakelijkheid uit naar alle arbeidsomstandigheden;
4. Maak betere afspraken in Europa én bilateraal met andere lidstaten. Dring er bij de Europese Commissie op aan om een nieuwe EU-richtlijn voor gedetacheerde arbeidsmigranten van buiten de EU.

Tot slot.

Net als de Adviesraad Migratie plaatsen wij de doorgesloten flexibilisering van onze arbeidsmarkt als de oorzaak en het gevolg van het voortdurend ongehinderd voortwoekeren van slechte arbeid, oneerlijke concurrentie, en de neerwaartse druk op de prijs en kwaliteit van de arbeid. In het verleden werd wel gesteld dat er werkgevers waren die flexverslaafd waren, we kunnen onomwonden stellen dat dit overgegaan is naar arbeidsmigratieverslaafd. Alle plannen, mooie voornemens en wet- en regelgevingstrajecten ten spijt; op de werkplek is de situatie voor arbeidsmigranten bepaald niet verbeterd. Nee, eerder nog verslechterd.

In deze brief hebben wij een aantal concrete suggesties aangereikt, vanuit het idee dat pas met het bereiken van concrete doelen de werk-, woon-, en leefomstandigheden werkelijk zullen kunnen verbeteren. Wij hopen dat u deze kunt gebruiken in uw parlementaire werk en zijn uiteraard graag bereid tot meedenken en het verschaffen van meer informatie.

Met vriendelijke groet,

Petra Bolster
Lid dagelijks bestuur en internationaal secretaris FNV